

OOSTVLAAMSCHE ZANTENMEDEDELINGEN VAN DEN BOND DER OOSTVLAAMSE
FOLKLORISTEN

Maatschappij zonder winstbejag

Secretariaat van den Bond :
L. VERLODT, Zalmstraat, 69, Gent.Alle stortingen te doen op postrekening :
969.46, Bond Oostvl. Folkloristen,
Gent.Redactie van Oostvl. Zanten :
F. VAN ES,

Désiré De Wolfstr., 3, Aalst.

J. VERMEULEN & J. BOES.

Een onderzoek naar den oorsprong van
den vroegeren Mithremcultus
te Sleidinge.

I. — EEN BIBLIOGRAPHISCH OVERZICHT.

Het bestaan van een Mithrembeeld op de wijk Daasdonk te Sleidinge, heeft in den loop der laatste honderd jaren de belangstelling gewekt van archeologen en folkloristen; ook journalisten spaarden noch hun pen, noch hun fantasie om het vroegere, eigenaardige Mithremfeest te beschrijven en te verklaren. Het ganse thema berust op loutere veronderstellingen, die, zo dikwijls reeds herhaald en vervormd werden, dat ze den indruk laten de waarheid te verkondigen, met het natuurlijk gevolg: van auteur tot auteur overgeleverd te worden als algemeen aanvaardbaar. Daarom hebben wij ons voorgenomen in deze beknopte studie een samenvatting te geven, die tot doel heeft een bibliographisch overzicht te publiceren van de bijdragen handelend over de Mithrem van Sleidinge. Wij menen hierdoor dienst te bewijzen aan talrijke folkloristen, die in de onmogelijkheid zijn de originele werken te raadplegen. Vergeten wij vooral onze toeristen niet, die zich aan een eventueel bezoek interesseren. Ten huidigen dage zijn er nog velen bij Mithrem te gast, allen peilen naar zijn geheimzinnigen oorsprong.

In de keuze van de aangehaalde werken hebben wij ons laten leiden door de bijdragen, die een nieuw element of een nieuw geluid brachten in de kennis van het Mithremprobleem. Wij onthouden ons na iedere uiteenzetting van commentaar, indien de gegevens later in onze bibliographische rubriek critisch belicht worden.

* * *

1. **Johannes Wilhelm WOLF, Mithrem zu Daesdonk, mündlich, in Deutsche Märchen und Sagen, Leipzig, 1845, bl. 561-562.**

Honderden jaren geleden woonde er op Daesdonk een tapijtwever, een verstandige kerel en gaarne gezien door jong en oud. Wanneer hij wat vertelde — en dat deed hij iederen avond — bracht hij overal het woord Mithrem bij te pas. Een grote krijgsheld was voor hem een mithremse kerel, een dronkaard was een mithrems varken. Zo kwam het, dat de boeren hem den naam gaven van Mithrem en zijn eigen familienaam zo vergeten geraakte. Wanneer hij stierf, schonk hij zijn ganse bezit aan de arme mensen; wat zijn aandenken te Daesdonk nog inniger maakte. En om zijn gedachtenis te vereeuwigen besloten de boeren jaarlijks op den sterfdag van Mithrem, dit is den 11 November, een kermisdag te houden. Op dezen dag, zag men in het dakvenster van de bijzonderste herberg het houten beeld van Mithrem uitgestald staan, opgesmukt met linten en strikken. Heden nog viert men den eersten Zondag na Allerheiligen de traditionele Mithremkermis; zijn beeld wordt nog telkens uitgestald.

Wellicht is dit de oudste en minst bekende sage. J. W. Wolf is in onze volkskunde beter bekend door zijn boek «Niederländische Sagen», Leipzig, 1843. Zoals J. W. Wolf in de voorrede van «Deutsche Märchen und Sagen» schrijft, — wat de titel van zijn werk niet laat vermoeden — beperkte hij zijn onderzoek niet tot Duitsland alleen. Het optekenen der Nederlandse sagen is hoofdzakelijk het werk geweest van Jules de Saint Genois, Snellaert, Serrure, Dr Coremans, Blommaert en anderen. Deze geleerden zantten uit den volksmond en stelden J. Wolf in de mogelijkheid deze rijke verzameling samen te brengen; wij vermoeden dan ook, dat de Mithremsage zó den weg vond naar het boek van J. W. Wolf.

2. **Jules HUYYTENS. Études sur les mœurs, les superstitions et le langage de nos ancêtres (les Ménapiens), comparés avec les usages existant de nos jours dans la Flandre orientale, Gand, 1861, blz. 101-102.**

De vergeten Oostvlaamse folklorist, Jules Huyttens, schonk

in zijn studie over de oude volksgebruiken zijn aandacht aan den Mithremcultus te Sleidinge. Menigmaal werd de naam Huytens vernoemd in de studie over dit onderwerp; zijn gegevens vormden een vertrekpunt voor het ontstaan van een Mithremcultus. Deze bron was oorzaak van zovele vergissingen, dat wij het nodig achten de volledige inhoud van zijn beschrijving op te nemen :

Totnogtoe kennen wij maar één plaats waar de aanbeden god zijn oorspronkelijken naam bewaard heeft, jaarlijks wordt zijn feest nog door de boeren gevierd. Te Sleidinge zijn de gebruiken en bijgelovigheden der oude Germanen het best bewaard gebleven. In dit dorp vinden wij een feest, gewijd aan den heidensen god Mithrem, want het Kristendom heeft dit gebruik niet kunnen uitroeien. Weliswaar, hechten de boeren daar geen bijgelovigheid aan. Voor hen is het een ontspanningsfeest, een speel- en drinkpartij. Dit feest heeft plaats den tweeden Zondag van November in een herberg te Daasdonk en heet Mithremfeest. Het is de gewoonte er naar toe te gaan op klompen, hetgeen een typische Germaanse gewoonte is. Op een tafel staat een Mithrembeeld, een borstbeeld bedekt met een grote rosse pruik; personen, die de herberg binnen komen, moeten Mithrem kussen. Het enige wat het volk zich hierover herinnert is, dat het een heidens feest was en deze viering plaats vond in het midden der bossen, die later door een Vlaamse gravin uitgeroeid werden. Wie is deze god? Is het de Mithra van de Scandinafse mythologie, waaraan mensen geofferd werden? Vele keizers drukten den wens uit dit menselijk bloedvergieten ter ere van de afgoden te doen ophouden, Keizer Adrianus verbood die offeranden. Het uitroeien der bossen door de gravin van Vlaanderen schijnt wel een bepaald doel gehad te hebben, immers in de XIIIe eeuw was Margareta van Constantinopel dame van het dorp Sleidinge.

3. Fr. DE POTTER en Jan BROECKAERT, *Aloud volksgebruik « Feest van Mithrem », in Geschiedenis van de Gemeenten der Provincie Oost-Vlaanderen, Eerste Reeks, Arrondissement Gent, Zesde Deel, Gent, 1864-1870, SLEIDINGE, blz. 25.*

Bij het verschijnen der geschiedenis van de gemeente Sleidinge, zijn de auteurs in hunne beschrijving over het feest van Mithrem zakelijker te werk gegaan. Aansluitend bij de opvatting van J. Huytens (Bibliographie n° 2), schijnen ze de mening bij te treden, dat dit gebruik een overblijfsel is van de godsdienstplechtigheden der oude Germanen, deze brachten ze mede uit het verre Oosten, van waar ze oorspronkelijk zijn. Volgende bijzonderheden worden er nog aan toegevoegd :

Het was den koning der Perzen alleen tijdens de Mithrafeesten geoorloofd zich aan dronkenschap over te geven, een omstandigheid waaraan mogelijk de *hedendaagse* verering van Mithrem in ene herberg toe te schrijven is. Bij het

omhelzen van het beeld, genoemd « zegening », werpt men enig geldstuk in een bus voor de behoeftige lieden van de wijk. Gewoonlijk grijpt dit « zegenen » den derden kermisdag plaats. In 1789 was Mithrem patriot en in 1830, op den derden kermis- of zegeningsdag, werd hij met een Hollands kostuum omhangen en duchtig met een kanon beschoten. Het beeld van Mithrem, gezien in 1864, was splinternieuw, in eikenhout, half-levensgrootte, door den beeldsnijder Geirnaert uit Vinderhoute vervaardigd.

4. Feest van Mithrem te Sleidinge, in De Eendracht, veertiendaagsch Tijdschrift voor Letteren, Kunst en Wetenschappen, XX (1865), n° 5, blz. 19.

Na de bespreking van het boekdeel van de Geschiedenis der gemeenten, wordt de beschrijving vermeld in n° 3, hier letterlijk overgenomen.

Ten bewijze en tevens om een staaltje van den aard der bijvoegsels te geven, vermenen wij hierachter het verhaal van een oud, nog te Sleidinge heersend volkgebruik, hetwelk tot de tijden des heidendoms opklimt, te mogen mededelen.

Het wekt onze verwondering op, dat De Potter en Broeckaert, de oudere legende van Mithrem, opgetekend door Wolf, onbesproken laten en anderzijds, in de beschrijving van de volks-overleveringen, met voorliefde de sagen en legenden van Wolf citeren. Was deze sage hun onbekend ?

5. E. VARENBERG, Le Culte de Mithra en Flandre, in Congrès archéologique et historique de Bruxelles, 1891, Compte rendu, 2° Section, Question N° 9, blz. 67-69; verschenen in Annales de la Fédération archéologique et historique de Belgique, VII (189), 2e partie, Bruxelles, 1892.

Een kwart eeuw na het verschijnen van het werk van De Potter en Broeckaert, wekte de Mithremerediensdienst bijzondere belangstelling op, op het archeologisch en historisch kongres te Brussel door het verslag van Emiel Varenbergh getiteld « Le culte de Mithra en Flandre ». Voor onze huidige historici bieden wij hier een staaltje van den ongemenen durf door Varenbergh aan den dag gelegd om den oorsprong van den Mithrem-eredienst uit te leggen. Een typisch staaltje van onwetenschappelijke methode.

Mithra, symbool van de zon, vuur en de liefde, komt voor in den godsdienst der Perzen. De eredienst ging over Perzië naar Cappadocië, kwam zo in de Griekse mythologie, en werd uiteindelijk door de Romeinen verspreid. Reeds in de VIIe eeuw was die eredienst bekend in Italië. De eredienst die thans nog bestaat (te

Sleidinge bedoelend) werd niet door de Romeinen ingevoerd, maar schijnt te dateren van vóór hun bezetting. In de oude tijden kwamen volken uit het Oosten onze streken bewonen, ze vonden enkele beboste eilandjes in het midden van het moeras. Bij het zien van hun vruchtelozen arbeid begonnen ze te morren. Mithra verscheen, hun belovend ieder jaar terug te komen. En de aarde werd bezaaid; Mithra's stralen zouden deze aarde verwarmen; Mithra zou bij hen blijven tot het einde van den oogst. Ieder jaar als de zon verscheen en de lente op komst was, bracht men het beeld van Mithra in het veld. Bij het keren van het jaargetijde, wanneer Mithra zijn volk verliet, bracht men zijn beeld in de hut der bewoners. Jaren later werd een dijk gebouwd om zich te beschermen tegen ebbe en vloed, en aan het uiteinde van deze dijk werd een tempel opgetrokken. Nu was het land gevrijwaard van overstromingen en 's winters sloegen de golven met vermanend geweld tegen de dijken. Wanneer de zonnestrallen minder warmte gaven en de duisternis méér en méér het daglicht overwon, bemerkte men dat Mithra aan de aarde de warmte ontrukte! En het volk herhaalde wat het in den beginne gedaan had: Mithra werd van hut tot hut gedragen en nadien in den tempel geplaatst.

Zo is dit solemneel gebruik blijven bestaan tot op onze dagen, men draagt Mithra van herberg tot herberg. Hij is een misvormd houten beeld, zijn habijt is lichtjes gemoderniseerd, hij draagt een degen aan de zijde, en in zijn gordel steekt de brief, die hij bij ieder bezoek aflezen moet. Dit is zeer symbolisch: er wordt gezegd dat Mithra, zonnegod, zijn volk verlaat en lang afwezig zal zijn.

Enkele jaren geleden, alvorens de processie uitging, plaatste men Mithra op een tafel en men zette hem een grote rosse pruik op het hoofd. Iedereen moest Mithra kussen en zijn penning storten. Het christianisme is er niet in geslaagd de Mithra-eredienst uit te roeien. Natuurlijk dat de meeste inwoners niet weten welk feest ze vierden, maar toch draagt het de naam van Mitramkermesse. De oudste inwoners weten nog te zeggen, dat het een heidens feest was en de verering plaats had in een bos. Vroeger offerde men aan de goden menselijke wezens. De Romeinen verboden deze offers, en Margaretha van Constantinopel, die dame was van Sleidinge in de XIIIe eeuw, willende dat heidens gebruik uitroeien, deed de bossen uitkappen. Men stelde vast, dat zij in haar opzet mislukt was.

De dijk, die de inwoners van Daasdonk gebouwd hadden, bestaat nog en draagt de naam van Lange Dam. De herberg waar het beeld bewaard wordt is waarschijnlijk de plaats waar vroeger de tempel stond.

6. E. MONSEUR en C. SERRURE, *Y a-t-il des traces du culte de Mithra en Flandre?*, in *Annales de la Fédération archéologique et historique de Belgique*, VII (1892), 2e partie, Bruxelles, 1892, blz. 351-355.

Het hoeft geen verder betoog, dat de critiek over deze uiteenzetting in de wetenschappelijke middens niet achterwege bleef. De bespreking van voorgenoemde bijdrage, keurde de stelling volledig af. E. Monseur verwerpt de besluiten van E. Varenbergh, zeggend, dat het fonetisch onmogelijk is één gelijke benaming aan te treffen van een zelfde voorwerp verschei-

dene jaren vóór onze tijdrekening in Perzië, en negentien eeuwen later nà deze tijdrekening in Vlaanderen. Wordt wel de naam Mithra aan het beeld gegeven, of heeft E. Varenbergh het afgeleid van Mithramkermis?

C. Serrure vraagt uitleg over de akte van Margaretha van Constantinopel; waarop Varenbergh verwijst naar het werk van J. Huyttens, en de geschiedenis der Gemeenten van Oost-Vlaanderen door De Potter en Broeckaert (zie onze bibliographie n° 3).

Dr E. T. Hamy, uit Parijs aanvaardt den oorsprong niet. Naar zijn oordeel is het mogelijk, dat deze eredienst van Mithra door Romeinse legioensoldaten ingevoerd werd. In aansluiting hiermede, staaft de voorzitter, graaf Goblet d'Alviella, deze bewering, dat de Romeinen den Mithra-cultus in onze streken brachten, twee voorbeelden aanhalend, n.l. twee opschriften nabij Theux en een sculptuurwerk in de Sint-Gertrudiskerk te Nijvel.

7. G. A. SERRURE, La Prétendue charte de Marguerite de Constantinople relative au culte de Mithra en Flandre, in Annales de la Société d'Archéologie de Bruxelles, VI (1892), blz. 49-52. (Séance mensuelle du 7 septembre 1891, Communications).

Uit voorgaande besprekingen kunnen wij reeds afleiden hoe sceptisch de thesis van E. Varenbergh onthaald werd. Het enige wat hij meende te kunnen verantwoorden was het document, aangehaald door J. Huyttens, waarin beschreven stond dat Margareta van Constantinopel de bossen liet uitroeien. C. A. Serrure trekt de echtheid van dit gegeven in twijfel en weerlegt de interpretatie van dezen charter.

Bedoelde charter heeft nooit bestaan. In het werk van De Potter en Broeckaert is er in dit verband ook geen sprake van. De veronderstellingen van J. Huyttens als een dogma voorschotelen stemt evenmin met de waarheid overeen: Marg. van Constantinopel was geen dame van Sleidinge, het is maar als gravin van Vlaanderen dat ze landeigendommen kon hebben in dit gebied. Destrée antwoordt, dat Dr Hamy wel de mogelijkheid van een eredienst in Vlaanderen kan aannemen, maar niet vóór de Romeinse bezetting. P. Saintenoy heeft Mithra-reliefs gezien in Engeland en Schotland; indien men deze ontdekking gedaan heeft van een Mithra-altaar te Boulogne, is er wel mogelijkheid dat deze eredienst in Gallisch-België bestond tijdens de Romeinse bezetting. Serrure lochent deze eredienst niet in ons land, maar vindt de argumenten van Dr Hamy niet doorslaggevend genoeg om de

streken rond Gent bij Noord-Frankrijk te voegen. Er dient een voorbehoud gemaakt te worden voor wat betreft de mogelijkheid van deze eredienst in het Noorden van Oost-Vlaanderen: een streek, waar de oudste gemeenten algemeen opklimmen tot het Frankisch tijdperk en er dus geen vergelijking mogelijk is met een zeehaven of een strategisch punt.

8. **A. DE PAEPE, Mitrem, in Het Belfort, Maandschrift gewijd aan Letteren en Wetenschap, XI (1896), 1^e halfjaar, Gent, bl. 21-32.**

De resultaten bekomen bij het opsporen van de oorsprong der Mithra-erediensten te Sleidinge, door oudheidkundigen, krijgen in 1869 een totaal ander uitzicht door de interessante bijdrage van A. De Paepe. Zeggen wij in de eerste plaats, dat deze zanter uit de streek is en dus in de beste voorwaarden verkeerde, om na te gaan wat de volksoverlevering nagelaten had en nog vertelde. Zijn verdienstelijk werk over den oorsprong van den Mithrem wordt tot op onze dagen zeer gewaardeerd, en vormt met het werk van J. W. Wolf de enige bron, waaruit de sagen kunnen geput worden. Uit den volksmond werden door hem vier legenden opgetekend. Enkele bijzonderheden over het beeld zelf en de beschrijving van het toenmalige feest verhogen de waarde van zijn folkloristisch werk.

De volksoverleveringen :

a) Mithrem werd door twee brouwersgasten, diep in Holland gestolen.

b) Twee brouwersgasten reden naar Holland; Mithrem stond daar ergens op een hekstil; de wagen reed er tegen, Mithrem viel van den stijl en werd zo naar Sleidinge overgebracht.

c) Op het kasteelken der Witte Moer woonde een ridder. Eens op jacht zijnde met zijn volk, vond hij het beeld midden der bossen. Hij wilde het beeld meenemen, wat hem belet werd door de inwoners, die in het bos werkten. De ridder verweet hun hun afgoderij en eiste voor zich het beeld op; na geweld gebruikt te hebben, bracht hij Mithrem mede naar zijn kasteel op Daasdonk. Den volgenden Zondag werd Mithrem ten teken van 's ridders dapperheid en overwinning, in het zoldervenster van een herberg tentoongesteld. Sedertdien werd dit ieder jaar herhaald, wat de oorsprong is van Mithrem- of Daasdonkkermis.

d) In het begin der jaren 1500 kwam er op de gemeente Assenede met de kermis een zwervend volk, afkomstig uit Friesland. Het waren waarzeggers, die binst hun praktijk Mithra en Mithrem aanbaden om de toekomst van hun klanten te voorspellen. Drie inwoners van Sleidinge, alsmede andere personen vermoedden dat ze, naast de waarzeggerij, ook het kunstje kenden om de cliënten van hun geldbeugel te ontlasten. In woede ontstoken sloegen ze de tent kort en klein en haalden Mithrem van onder de puinen. Deze Sleinse helden brachten als trophée het beeld van Mithrem mede naar Daasdonk, 's Zondags werd Mithrem

in de voornaamste herbergen van de wijk tentoongesteld. Die verjaring, telkens gevierd en herdacht, was de oorsprong van Mithremkermis.

Met dezelfde nauwgezetheid, waarmede hij deze sagen optekende weet A. De Paepe een kleurige-objectieve beschrijving te geven van het Mithremfeest einde der XIXe eeuw. Thans wordt voor ons duidelijker wat E. Varenbergh bedoelde door het symbolisch gebaar: vóór den winter den zonnegod vaarwel te zeggen in een brief, die afgelezen wordt (cf. Bibliographie n° 5). Ook de betekenis van het « zegenen » wordt duidelijker omschreven.

Den Zaterdag- of Zondagavond werden er bij het beeld van Mithrem van uit het gevelvenster brieven afgelezen waarin gezegd werd, dat Mithrem teruggekeerd was uit verre landen. Vreemde vorsten had hij gediend en alle oorlogen werden door hem gewonnen; zijn dapperheid werd met goud beloond; de eretekens prijken op zijn borst. Na de kermis zou hij weer moeten vertrekken. De baas van de herberg deelde dan koeken uit aan de kinders als geschenk van Mithrem.

Mithrem was ook een eeuwige zondebok. Soms tijds beschuldigd van afgoderij en landverraad, enz.; volgens de uitspraak van de jury moest Mithrem hangen... men bracht hem buiten en de uitvoering der doodstraf volgde onmiddellijk. Den Dinsdag van de kermis werd door een of ander gezelschap Mithrem naar beneden gebracht en van herberg tot herberg gevoerd. Nieuwsgierigen en 't jong vrouwvolk werden dan gezegend, dit was: met het afzichtelijk beeld werden ze achtervolgd. Een kus en een geldstuk was de losprijs om van Mithrem gerust gelaten te worden.

Wij hadden het genoegen de Heer A. De Paepe in Oktober 1946 nogmaals deze gebeurtenissen te horen vertellen, alsmede van hem enkele bijzonderheden over het beeld zelf te vernemen. Ons onderhoud stemt getrouw overeen met zijn gedane beschrijving. Terloops bracht hij ons in herinnering dat de zeer bekende Mithravorser, Professor Frans Cumont, hoogleraar te Gent einde XIXe eeuw, in een persoonlijk schrijven tot hem gericht, van mening was dat de Mithrem van Sleidinge geenszins in betrekking stond met de Mithra der Romeinen en de namen bij toeval op elkaar gelijken. (Prof. Cumont overleed in Augustus 1947).

Mithrem kan zijn jaren niet lochenen, hij is uitvallig en versleten, gekneusd, gebuild, vermolmd, doornageld, gesplinterd, en voor hem die niet weet dat dit blok hout eenen man verbeeldt is het moeilijk er een menselijk wezen in te ontdekken. Het beeld heeft een historisch wedervaren: in 1789 en 1830 (reeds vermeld in Bibliographie n° 3). Hij werd ook gebezigd om in de toneelspelen van de Kamer van Rhetorika van Daasdonk te dienen. Zo kwam hij te voorschijn als men « Cabonus en Peccavia » speelde in de XVIIIe eeuw. De Heer Van Hoorebeke uit Evergem liet beeldhouwer Geirnaert uit Vinderhoutte een nieuw beeld maken. Het werd den 2^{en} Kerstdag 1845 door de muziek van Evergem naar Daasdonk

gebracht. De twee beelden werden vroeger bewaard in « De Gouden Bolle », later « Den Gouden Bol » en nu (1895) « In de Boomkwekerij » bewoond door L. Roegiers. De twee beelden — het oude en het nieuwe (thans nog bewaarde) — behoorden toe aan de eigenaars van het huis, de Kinderen Velleman van Daasdonk; de beelden zijn immers meeverkocht met het huis in 1881.

9. **Mithremsche Noen, in Het Belfort, Maandschrift gewijd aan Letteren, Kunst en Wetenschappen, XI (1896), 2^e halfjaar, Gent, blz. 42.**

Na het verschijnen van voorgemelde bijdrage, werd in Het Belfort onder de rubriek « Twee nalezingen op het Belfort » aan Mr De Paepe de vraag gesteld, of hij bescheid kon geven over de uitdrukking « Mithremsche noen = Caneghemsche noen », opgetekend te Bellem uit den mond van een vrouw uit Sleidinge? Hierop heeft Mr De Paepe niet geantwoord. Persoonlijk konden wij van hem vernemen, dat deze uitdrukking nooit te Sleidinge gebruikt werd.

10. **Mithrem van Daasdonk-Sleidinge, in Volkskunde, Tijdschrift voor Nederlandsche Folklore, VIII (1895-96), Gent, blz. 208-210.**

In de rubriek « Vragen en Aanteekeningen » wordt een samenvatting gegeven van de bijdragen verschenen in Het Belfort. Alfons De Cock sluit zich aan bij de gegevens van A. De Paepe, zonder er ene persoonlijke mening op na te houden.

11. **Alphons DE COCK, Mithrem van Daasdonk-Sleidinge, in Vlaamse Sagen uit den volksmond verzameld, Vlaamse Bibliotheek, uitgegeven door de Maatschappij voor goede en goedkoope Lektuur, Amsterdam, 1921, blz. 214-215.**

De geciteerde legende over Mithrem (Bibliographie n° 8) wordt hier behandeld in de 4^e groep, Historische Sagen, Plaats-sagen. De tekst van A. De Paepe werd zonder wijzigingen overgenomen.

12. **A. HANS, Een afgod in het Meetjesland, Mithrem te Daasdonk, in Het Laatste Nieuws, Dagblad, 27 December 1931.**

De schrijver is weinig met dit onderwerp vertrouwd en stelt de vraag: is de kermis een naklank van een heidens gebruik?

De Mithremkermis valt in den tijd toen onze eerste voorvaderen een dankfeest hielden voor den ingezamelden oogst; toen ze zich voorstelden, dat vrouw Holda met haar gevolg door het luchtruim reed, om de vlijtige spinsters te zegenen, die nu voor de lange avonden het spinnewiel uit den hoek haalden.

13. Prof. Dr P. DE KEYSER, Een vergeten Oostvlaamsche folklorist Jules Huyttens, in Oostvlaamsche Zanten, XVII (1942), 2, Gent, blz. 73.

In een studie over Jules Huyttens (1823-1884), raakt Prof. Dr P. De Keyser het Mithremprobleem aan in verband met de uiteenzetting over dit onderwerp door Huyttens, vermeld in onze bibliographie n° 2.

14. A. V. E. De Mithrem van Sleidinge, in Volk aan den Arbeid, Halfmaandelijks blad, II (1943), 17, blz. 6.

Een laatste bericht over den Mithrem verscheen in 1943; het oorlogsjaar biedt ons een bijdrage zonder enig belang. Wij vermelden dit artikel om de schrijflustige journalisten te verwittigen van de wolfijzers en schietgeweren. Deze beschrijving is loutere fantasie en heeft niets gemeens met de vroegere of huidige Mithremviering; de inwoners van Sleidinge zouden zelfs hun eigen kermis en gebruiken niet meer herkennen.

Te oordelen naar de stijl waarin de Mitrem gebeeldhouwd en geschilderd is, schijnt het een soort Kristus of heiligenbeeld te zijn uit de XVIe eeuw (sic). De afgehouden neus laat ons veronderstellen, dat hij een houten slachtoffer is van de beeldstormers. Men kan anders deze zonderlinge naam slechts met den Mijterman vereenzelvigen. De Mijterman was in het Meetjesland een soort watergeest, een goedaardige duivel, die de boeren wel nu en dan een poets bakte, maar ook ter hulp sprong bij het genezen van ziek vee. Werd een dier ziek, dan plaatste men een glas jenever, een pijpje tabak en soms een schotel zoete brij in den stal. Men vond 's anderen daags het glas en de schotel leeg, de tabak verdwenen... en ook het dier genezen. De Mijterman was er geweest! Hetzelfde werd over enkele jaren met den Mitrem gedaan, het beeld werd ondergebracht in stallen waar de koeien aan een veeziekte leden, enkele dagen later waren de dieren genezen. En het volk hield dezen heidensen maar weldoenden afgod diep in verering.

Het is voorwaar een der best gevierde winterkermissen in Vlaanderen; talrijke tenten zijn er opgericht. Het zou ons waarlijk te ver leiden hier alle sprookjes die omtrent den Mitrem verteld worden te willen neerpennen.

Met Allerheiligen troont het Mitrembeeld in het openstaande venster van de herberg en staroogt naar de vroolijke menigte en de bonte kermistenten. Al wie voorbij gaat groet minzaam of juicht den Mitrem toe, behalve natuurlijk meener de Pastoor, die het middeleeuws afdogsbeeld verkettert; hij dult geen oneerlijke concurrentie in zijn parochie.

De onzin, die hier verteld wordt, is gemakkelijk te weerleggen. De vergelijking tussen Mithrem en den Mijterman houdt geen steek. Het glas jenever en het pijpje tabak, dat wij op heden nog te zien krijgen bij de uitstalling van Mitrem, is geen oud gebruik; het dateert slechts van het einde der XIXe eeuw en wordt bij vroegere auteurs ook niet vermeld. Van veeziekten is er nooit spraak geweest, nog min van de bezoeken van Mithrem in den stal. Van de talrijke sprookjes over Mithrem weet niemand ter plaatse nog iets te vertellen; hoe jammer dat A. V. E. ze niet opgetekend heeft ! Als « de best gevierde winterkermis in Vlaanderen » met de talrijke tenten, herleidt zich alles tot een gewone wijkkermis met de gebruikelijke bol- en kaartprijskampen. Niet op Allerheiligen troont het beeld op de zolderkamer, maar wel den Zondag nà den hoogdag. Dat meneer pastoor het beeld niet groet is best te begrijpen, dat doet geen enkele dorpeling meer, niemand hecht nog aan het beeld enige belangstelling; nog min is er sprake van bijgeloof.

* * *

II. — WAT IS DE OORSPRONG VAN MITHREM-KERMIS ?

WAT IS MITHREM ?

Alvorens deze studie te sluiten, wensen wij het probleem in een ander daglicht te stellen en veroorloven wij ons enkele persoonlijke beschouwingen. Vooraf delen wij beknopt mede wat er nog van het Mithremfeest overgebleven is. De benaming *Mithremkermis* wordt nog algemeen gebruikt; de jongere generatie spreekt ook van *Daasdonkkermis*, die naar aloud gebruik plaats heeft den Zondag na Allerheiligen. Het is een gewone wijkkermis met de traditionele kaart- en bolprijskampen alleen de uitstalling van Mithrem herinnert ons nog aan het verleden.

Het huidige beeld van Mithrem, bewaard bij Mr Louis De Clercq, Witte Moer, wijk Daasdonk, dateert van 1845, en geeft aanleiding tot verkeerde interpretaties. De bezitter bekwam er de eigendom van in 1919, uit de handen van Wwe Dés. Van Hecke, die op haar beurt het beeld gekregen had van L. Rogiers, huurder van het eigendom van de Kinderen Velleman. De volks-overlevering wil, dat huis en beeld onafscheidbaar zijn. Naar het mondelinge getuigenis van Mr De Paepe was het vorige

beeld een eenvoudige houtblok met inkervingen; met veel goeie wil kon men er een menselijk figuur uit afleiden; het had geen onderschrift zoals het huidige beeld. Na den wapenstilstand van 1918 werd tijdens een vlaag van vernielingszucht de oude Mithrem op den brandstapel geworpen en verdween voor goed met het geheim van zijn herkomst.

Zoals uit voorgaande bibliographie blijkt, zijn reeds vele antwoorden gegeven op de gestelde vragen : « Wie was Mithrem ? Wat was Mithremkermis ? ». Naar onze mening, is de verbeelding de meest leidende faktor geweest om uitleg te verschaffen over het ontstaan van dezen zogenaamden Mithremcultus. Geen ernstige bron om de waarheid te achterhalen werd geraadpleegd. Opnieuw stellen wij de vraag : « Wat is de oorsprong van Mithremkermis ? Wie is deze gevierde Mithrem ? ».

Wat is de oorsprong van Mithremkermis ? Alhoewel de naam der kermis gelijklopend is met de naam van den Perzischen god, willen wij vooraf een onderscheid maken tussen : het bestaan van het beeld en de volksgebruiken op dezen kermisdag. Wij vermoeden, dat de oorspronkelijke wijkkermis, thans Mithrem- of Daasdonkkermis genoemd, met een vroegere verering van het beeld geen betrekking kan hebben. Aan de hand van gegevens uit de XVIIe eeuw, menen wij te kunnen bewijzen, dat het ontstaan der kermis niet te danken is aan Mithrem, maar haar begin vond in de vernieuwing van burgemeester en schepenen op de wijk Daasdonk-Sleidinge.

Eerst en vooral willen wij de aandacht vestigen op het historisch aspect. Enkele wijken, waaronder Daasdonk, werden in de vorige eeuwen bestuurd door een bijzondere Keure, in tegenstelling met het overige gedeelte van Sleidinge, dat grotendeels toebehoorde aan St-Baafs te Gent. Dit onderscheid wordt duidelijker, wanneer wij de oude kerkrekeningen der Keure nagaan (Gent, Staatsarchief, Keure Sleidinge, 57) en de uitgaven geboekt zien, waarin de Keure haar bijdrage betaalt voor het herstel der kerk te « Sleidinge - Sint Baafs » of voor de helft tussenkomt in het betalen van de cathecismusles te « Sleidinge - Sint Baafs ». De wijk Daasdonk was rond 1642 — volgens de oudste rekening uit het Staatsarchief — een belangrijke wijk, waar talrijke « soldaten van sconninckx zijde » ingekwartierd waren; ook geen brouwers en taverniers ontbraken er. Op Allerheiligen werden burgemeester en schepenen van de Keure op

Daasdonk aangesteld; wat met een gebruikelijk eet- en drinkgelag gepaard ging.

1643. Item coint hier noch in uytgaven de somme van 30 sch. gr. ende dat *over het gelaghe* als hedent den 12en naerte xv^o drie en veertig te coste es gebeurt ende verteert ten huysse van Jan Van Damme, brouwere ende tavernier ter Heeckenen, van baillu ende schepenen teghenwoordich ende *afgaende 't alderheiligen* xvic twee veertig met deses pointers ende zettters ende andere van de gemeentè, in thooren ende sluyten van dese rekeninghe, dus hier de zelve somme van xxx sch. gr.⁽¹⁾.

1643. Item bij den doender deser noch betaelt aen Franchois Van Den Velde, *brouwer ende Tavernier ter Daesdonck* de somme van een pont vijftien schellinghen grooten, de zelve somme *tsijnen huysse te coste gebeurt up den xij^{en} November xvic tweeveertich*, bij Jooris van Damme, baillu, Jan de Walsche, Jooris Lippens ende Jooris Dhaenen schepenen van der voornoemde Keure in Sleydinghe, de zettters hiervooren ook in elcken wijck. Ghedenomeert oock present Jan Sibrant, greffier met hr. Pieter Martens, meyere; int ommestellen van de voornoemde uytssendinghe met het int afnemen vanden eedt van de voornoemde pointers ende zettters, zoot blijktt bij ordonnancie ondertheeckent Jan De Walsche, en de quictantie ondertheeckent Franchois Van Den Velde den xv^{en} November⁽²⁾.

De veronderstelling dat de Mithremkermis verband houdt met de jaarlijkse vernieuwing van burgemeester en schepenen van de Keure op Daasdonk-Sleidinge is waarschijnlijk. Dergelijke vernieuwingen gingen onder het oud Regiem altijd gepaard met eet- en drinkpartijen of banketten; in de grote gemeenten werden die meestal op Driekoningenvond gehouden.

Voorgenoemde uitgaven komen voor tot het jaar 1719, met deze enige bijzonderheid voor het jaar 1719, dat het rekenhof bij nazicht van deze uitgave deze lastpost van banketten voor de volgende jaren niet meer geboekt wil zien :

1719. Eerst betaelt aen Frederik Neyman over thairynghen tsijnen huysse ghedaen begrepen van staet ende quittantie tot 12 sch. gr.

Een randnota voegt er aan toe : Transeat voor dese reyse uyt oorsaecke dat het selve niet recouvrerelijck en is, met interdictie van noch dierghelijcke posten te brengen op paine van absolute radiatie⁽³⁾.

Persoonlijk houden wij er de mening op na, dat Mithrem noch rechtstreeks noch onrechtstreeks in verband staat met een ouderen heidensen eredienst. De zogenoemde Mithremcultus te Sleidinge vóór of tijdens de Romeinse bezetting ingeburgerd kon totnogtoe door geen enkel ernstig argument bewezen worden.

(1) Gent, Staatsarchief, Sleidinge Keure, 58.

(2) Gent, Rijksarchief, ibidem.

(3) Gent, Rijksarchief, Sleidinge Keure N° 88, Rekeninghe Sleidinghe de Keure, d'anno 1719, blz. 22.

Wie is Mithrem? Er bestaan dus redenen om aan te nemen, dat het vroegere beeld niet zo oud was als de legende ons voorhoudt. Het eenvoudige feit, dat eeuwen zouden verlopen zijn, zonder dat er één schrijver gewag van maakt, doet ons twifelen aan den hogen ouderdom van het beeld en zijn intrede op Daasdonk-Sleidinge. Indien het Mithremfeest zo intens gevierd werd in de XVIe, XVIIe en XVIIIe eeuw, zoals de schrijvers der XIXe eeuw ons weten te verhalen, dan begrijpen wij niet hoe zulke feiten aan onze vroegere geschiedschrijvers konden ontsnapt zijn... En Sanderus kende Sleidinge zéér goed! Een Brussels handschrift uit de XVe eeuw « De Properheden vanden steden van Vlaenderen », spreekt van « de platte ghesellen van Sleedingen »⁽⁴⁾; in den spotnaam der inwoners vinden wij geen zinspeling op dezen vroegeren Mithremcultus. Noch in de plaatsnaamkunde, noch in de benamingen van oude herbergen of brouwerijen vinden wij enig spoor van Mithrem terug. Zo hebben wij durven veronderstellen, dat Mithrem als burger van Daasdonk géén late middeleeuwer kan zijn, en de vroegere kermissen zonder Mithrem gevierd werden.

Onmiddellijk rijst dan de vraag op: Hoe is Mithrem op Daasdonk gekomen? Onze opzoekingen in de oudst bekende archiefstukken hebben duidelijk gemaakt, dat de bekende sagen over zijne herkomst geen historischen ondergrond hebben. Wij wensen twee hypothesen naar voren te brengen, die rekening houden met de werkelijkheid en den oorsprong van het beeld in een ander daglicht stellen.

Wat Mithrem betreft, het is niemand anders dan de fictieve Oosterse god der Brahmisten of teerlingbakspelers. Brahmapoetra is een andere Gentse benaming van den zelfden god, door bijgelovige spelers — alle spelers zijn bijgelovig — al lachend aangeroepen om geluk te hebben bij het spel. Deze god werd dikwijls als een soort Oosterse of Indische afgod afgebeeld, hetzij gebeeldhouwd, hetzij als tekening of schilderij ingelijst, te pronke gesteld in de herbergzaal, waar de spelers vergaderden, bij voorbeeld te Gent. Vermelden wij als typisch voorbeeld « De Brahma's vrienden » (Gesticht in 1891, verdwenen in 1914). Dit gezelschap ontstond in een herberg der Voormuide onder de kenspreuk « Voor pietjes spelen, voor maag en kelen ». In

---

(4) J. Th. de Raadt, *Les Sobriquets des communes belges*, Bruxelles, 1904, blz. 345.

een andere Gentse Maatschappij « De Maandagvrienden » (gesticht in 1919) werden de leden der teerlingmaatschappij tot ridder geslagen; het beeld van Brahma prijkte op de tafel tussen pot en kan, en men las dan de lessen van 't teerlingspel af⁽⁵⁾.

Het is denkbaar, dat Mithrem een dergelijke fictieve spelfogod is geweest, die tijdens de Daasdonkse kermisweek in een bepaalde herberg werd uitgesteld en, naar het voorbeeld van sommige heiligenbeelden, doch spottenderwijs, « vereerd » werd. Het « zegenen » met de Mithrem is ook een nabootsing van het zegenen met relikwieën bij kerkelijke plechtigheden; voor een deel misschien in herinnering aan de zogenaamde «kassiers», die met een kast of kist met heiligenbeelden en -relikwieën, meestal valse, het land in vroeger tijd (Middeleeuwen en XVIe eeuw) afliepen om aalmoezen en geld te kloppen uit de zakken van de naïeve, devote mensen, vooral op den buiten.

Onze tweede veronderstelling, over de herkomst van Mithrem op Daasdonk, brengt ons op het terrein der Rederijkers. Een kleine uitweiding over het bestaan van dezen plaatselijken toneelkring en zijn betrekkingen met Mithrem is vooraf noodzakelijk. Over deze oude rederijkerskamer hebben wij enkele bijzonderheden gevonden in het werk van E. Vander Straeten, « Le théâtre villageois en Flandre »⁽⁶⁾. Het gezelschap « De Jonckheid », gevestigd op de wijk Daasdonk, speelde zeven maal in het jaar 1777 « De Verwoesting van Jeruzalem », tragedie toegeschreven aan burggraaf J. Ph. Vilain XIII; ook nog « Het Broederschap van d'Heilige Dryvuldigheid », dat naar den titel ons zou doen denken aan een geestelijk stuk, maar in werkelijkheid doorspekt was met grappen en gevolgd door balletten. In het jaar 1815 en 1816 werd de zeer gekende tragedie « Cabonus en Peccavia » opgevoerd. Volgens A. De Paepe trad Mithrem op in dit stuk (Cf, voormelde bibliographie, n° 8). Eigenaardig genoeg, genoot dit stuk een slechte faam. In verscheidene dorpen weigerden de priesters de absolute aan de spelers en de toeschouwers van deze tragedie⁽⁷⁾.

---

(5) Emile Andelhof, Dit is die excellente Kronijke van de Brahmisten ofte van den Gentschen Teerlingbak, met woord vooraf van Prof. Dr P. De Keyser, Gent, Uitgave van den Bond der Oostvlaamsche Folkloristen, Gent, s. d. (1937).

(6) E. Vander Straeten, Le théâtre villageois en Flandre, 2° uitgave, Deel III, Brussel, 1881, blz. 215.

(7) *Ibidem*, blz. 252.

Het lijkt ons aanvaardbaar, dat Mithrem zijn oorsprong vond in één van deze vroegere stukken, opgevoerd door « De Jonkheyd » en dat het beeld later door het gezelschap bewaard bleef. Het vroeger bestaande gebruik, op kermisdag een redevoering te houden bij het beeld, sluit enigszins aan bij de rederijkersgewoonten. Later kan de volkstraditie deze gewoonte overgenomen hebben en verhuisde de oude Mithrem, het beeld met de rosse pruik, van de toneel- naar de herbergzaal !

Een definitief besluit kunnen wij niet nemen. In beide gevallen zou Mithrem een afgod van het spel zijn. De juiste oplossing kan alleen een gelukkige vondst brengen in het archief van een ontspanningsmaatschappij, in casu een teerlingmaatschappij van Daasdonk, Sleidinge, of van de kamer van Rhetorica van Daasdonk. Hoger dan de XVIIIe eeuw lijkt ons de Mithrem of Mithremcultus te Daasdonk niet op te klimmen.

* * *

Alvorens deze studie te sluiten, wens ik een warm woord van dank te betuigen aan mijn gewezen professor, Dr Paul De Keyser, leraar aan de Gentse Universiteit. De ontwikkelde hypothesen over den oorsprong van Mithrem heb ik aan zijn gezaghebbende leiding en kennis te danken.

Drs Marcel DAEM.

ERRATA.

Door omstandigheden buiten de wil van de Redactie slopen een aantal ergerlijke drukfouten in het artikel : **Een Herdenking en een Wens**, van n° 2, Maart-April 1948:

- bl. 29, r. 2, i. p. v. lezing l. *lering*;
- bl. 30, r. 1, i. p. v. weest l. *worden*;
- » , r. 6, » 1880 l. *1888*;
- » , r. 8, » voortrefelijk l. *voortreffelijk*;
- bl. 31, r. 12, » spontaniteit l. *spontaneiteit*;
- » , r. 16, » Deze l. *Onze*;
- » , r. 26, » Arnius l. *Arnim*;
- » , r. 37, » Jolln l. *Jolles*;
- bl. 32, r. 9, » veramelaars l. *verzamelaars*;
- » , r. 19, » Henri l. *Hervé*;
- bl. 33, r. 15, » adoptatie l. *adaptatie*;
- » , r. 32, » Stitk l. *Stith*;
- bl. 35, r. 23, » Henri l. *Hervé*.

Eveneens in Boekbespreking : Van Coetsem, Fr. — De Adverbia van Tijd dan en toens in een groep Zuid-Oostvlaamse Dialecten (1947) :

- bl. 55, r. 8, i. p. v. tysk l. *tysh* (eig. *tys*);
- » , r. 10, » tyskens l. *tyshens* (*tysens*);
- » , r. 15, » tysken l. *tyshens* (*tysens*);
- » , r. 16, » Blacquaert l. *Blacquaert*.

Philip Verheijen in de Folklore.

De vermaarde schrijver der « *Corporis humani Anatomia* », PHILIP VERHEIJEN (1648-1710), professor in de Anatomie en de Chirurgie te Leuven, wiens derde eeuwfeest dit jaar in de Kon. Vl. Akademie voor Geneeskunde waardig herdacht en in zijn geboortedorp Verrebroek luisterrijk gevierd werd⁽¹⁾, is in de Waasse noordhoek een zeer populair figuur.

Te Verrebroek en omliggende gemeenten staat Verheijen bij iedereen — bij velen uitsluitend en alleen — als « FLIP » gekend.

De oorzaak dier populariteit dient misschien wel gezocht in het feit dat Verheijen uit de volksklasse gesproken is, ja zelfs uit arme ouders geboren werd. De volksoverlevering verhaalt dat « Flip » ging dienen als koeter op de hoeve van Carena in de Rijkstraat te Verrebroek om zijn moeder-weduwe te helpen in het onderhoud van het gezin. Zijn baas, een verstandig en ontwikkeld man, leerde Philip lezen en schrijven. Op zekere dag, terwijl hij de koeien wachtte, schreef Philip enkele zinnen uit de preek van de pastoor met een stok in het zand. Het toeval wilde dat Pastoor Joannes Jaspars langs de wegel voorbijwandelde en met de koeter een gesprek aanknoopte. Verrast door de scherpzinnige gezegden en het geschrift van de jongeling, trok de pastoor naar de hoeve van de boer, die hem de bevestiging gaf van Verheijen's verstandige aanleg en beweerde dat deze de zondagspreek van de pastoor letterlijk kon herhalen. De pastoor, die tamelijk wantrouwig stond tegenover de bewering van de boer, wou de proef op de som. Na zijn thuiskomst werd Philip verzocht in huis de laatste zondagspreek van de pastoor voor knechten en meiden na te doen, terwijl de pastoor van in de alkoof aandachtig toeluisterde.

Overtuigd van het rijk talent dat in de jonge knecht sluimerde, leerde pastoor Jaspars hem, met toelating van de moe-

---

(1) Verheijen werd in zijn geboortedorp reeds driemaal gevierd: in 1862 bij de oprichting van zijn borstbeeld door toedoen van de Oudheidkundige Kring van het Land van Waas; in 1910 bij de herdenking van zijn afsterven (1710) en op 13-6-48.

der, tijdens de winteravonden de eerste beginselen van het Latijn aan⁽²⁾.

Na twee jaar onderricht toog Verheijen, zoals we weten, naar het H. Drievuldigheidscollege te Leuven, waar hij in drie jaar zijn humanoria voltooide. De dag dat hij te St.-Niklaas als laureaat in de Wijsbegeerte plechtig gehuldigd werd (14 November 1677), zou Verheijen voor 't eerst sinds vijf jaar naar Verrebroek weergekeerd zijn om zijn familie en kennissen te begroeten.

De volkstraditie vertelt verder dat Verheijen met de eerste centen, die hij te Leuven als vrij docent en geneesheer verdiend had, het simpel hofstedeken van zijn moeder deed afbreken en vervangen door een ruimere hoeve met enig landgoed eraan.

De bijnaam « FLIPPEN » — ontleend aan Verheijen's voor naam —, die door de naburen aan de Verrebroekenaars gegeven wordt, moet dateren van rond de tijd dat Verheijen's borstbeeld te Verrebroek werd geplaatst en ingehuldigd (1862).

Lange jaren werd de bijnaam « Flippen » als een echte schimpnaam aangevoeld : door de overgrote meerderheid der dorpsgenoten van Verheijen, omdat ze de betekenis van deze laatste slechts oppervlakkig kenden of helemaal niet beseften; door een klein deel der bevolking, omdat ze de nagedachtenis van hun Flip niet wilden laten vulgariseren.

De koewachters van Kieldrecht⁽³⁾ en andere omliggende gemeenten zongen destijds het ondeugende, oneerbiedig vers :

« 'k Heb van de nacht naar Verrebroek gewist
en 'k heb er in Flip zijn oren gepist ».

In de gespannen verhoudingen tussen de jonge lieden van Verrebroek en omstreken was « Flip » de zondebok : de scheldnaam « Flip » gaf geregeld aanleiding tot twisten, die met een vechtpartij werden bezegeld.

Een veertigtal jaren geleden werd Verheijen's borstbeeld door een bende kwaperten gewist, hetgeen heel wat beroering veroorzaakte op het dorp.

In de thans zo bloeiende duivensport houdt een speciale poule, « de Flip » genaamd, de herinnering aan Verheijen bij de duivenmelkers levendig.

Drs. R. GEERTS.

(2) Dat pastoor Jaspars, die dertig jaar te Verrebroek verbleef (1666-1696), Verheijen ontdekte en hem de eerste beginselen van Latijn aanleerde, is een vaststaand feit.

(3) Zie variante bij F. Van Es, Waasch Sagenboek (Uitgave van de Bond der Oostvl. Folkloristen, n° 16), Gent, 1944, bl. 200 :

« 'K Heb van de nacht te Verrebroek gewist
En 'k heb tegen Flip zijn billen gepist. »

Waldo Lanchester.

Het Lanchester Marionette Theater.

Na Sergei Obratsov's Moskou's Poppentheater verdient ook het Lanchester Marionette Theater een eervolle vermelding in ons tijdschrift, dat onze folkloristen op de hoogte wil houden wat op het gebied van het Poppenspel buiten onze grenzen gebeurt. Een rijk-geïllustreerde monografie : « Wooden Stars », door Douglas Fisher (London, New-York, F. V. Boardman & C°, 1947) leert ons hoe het, thans in de Angelsaksische landen beroemde, Lanchester Marionette Theater groeide.

De animator was hier niet een acteur zoals Obratsov, maar een kunstgevoelig werktuigkundige-electricien Waldo Lanchester. Engeland heeft in zijn rijk cultureel verleden poppentheaters gekend met de vleet : tegen het einde der Middeleeuwen zoals te onzent Passie- en Mariaspelen door marioles of marionetten uitgevoerd, in de tijd van Shakespeare onder Koningin Elizabeth werd zelfs Julius Cæsar op het poppentoneel vertoond. Men vertelt dat de grote Engelse dichter Milton de inspiratie voor zijn Paradise Lost in de opvoering van een poppenspel : Adam en Eva vond. Behalve de oubollige handpoppenkast met Punch en Judy (Jan Klaassen en Katrijn) herinnerde in de burgerlijke 19^e eeuw nog enkel de kermisvoorstellingen van het Mechanisch Poppentheater van Olsen en consoorten met het in afzonderlijke stukken dansende geraamte van Pietje de Dood aan de glorie-dagen van weleer.

Toen daagde uit het land der Appelsienen en der bambochi, Italië, Signor Vittorio Podrecca met zijn geperfectionneerd Romeins Teatro dei Piccoli op. Dat was voor Londen in het jaar 1923. Het werd de aanleiding tot de stichting van het « British Puppet and Model Theatre Guild », waarvoor een geestdriftig « puppeteer » of poppenspelliëfhebber sedert jaar en dag had geijverd, Mr Whanslaw, schrijver van een boek over modeltheaters voor poppen : « Everybody's Theatre ». Waldo Lanchester sloot zich als een der eerste leden hierbij aan en weldra openden Whanslaw en Lanchester het « London Marionette Theatre » in een vervallen en rommelig koetshuis met stallingen te Hammerswith. Het was in de volle zin des woords

een experimenteer toneel met werkhuis en tentoonstellingszaal van modellen, belichtingstoestellen, schermen en « tricks », waarbij de gasten vriendelijk werden uitgenodigd suggesties te doen en kritiek uit te brengen. Deze proefperiode nam een einde in 1935, in welk jaar ieder der directeurs zijn eigen weg ging. Waldo Lanchester verhuisde naar Malvern, een stadje waar jaarlijks een Drama-festival plaats heeft, dat veel in het toneel geïnteresseerd publiek trekt. Daar ontmoette hij zijn levensgezellin, Miss Muriel Bell, een artistieke pottenbakster in de bekende St.-Ann's Pottery. Ter gelegenheid van het jaarlijks Drama-festival opende het artistieke echtpaar een tijdelijk Lanchester Marionette theater, dat bij het kennerspubliek dadelijk een ongehoorde bijval vond. Het tijdelijk theater werd van lieverlede permanent en vond een onderkomen in Foley House. Niemand minder dan de grote dramaticus Bernard Shaw was hun gangmaker. Allerlei technische verbeteringen werden door Waldo Lanchester verzonnen en weldra werd Foley House een bedevaartplaats voor alle Britse poppenspel liefhebbers, waar ze alles bij elkaar vonden wat tot de poppenspelkunst behoorde: toneel, werkplaats voor het « scheppen » van poppen, boekerij, realia, tricks, enz.

In 1937 traden de Lanchesters voor het eerst op buiten Engeland, namelijk op de Internationale Tentoonstelling te Parijs tijdens het 1^e Internationale Folklore-congres. Reeds in 1938 viel hen de grote eer te beurt aan het Britse Hof te worden uitgenodigd, waar ze speelden voor de Koninklijke Familie op Buckingham Palace. Hadden ze tot nog toe alleen op hun vaste schouwburg te Malvern tijdens het winterseizoen voorstellingen gegeven, thans gingen ze 's zomers de baan op met een reizend poppenspel.

Van heinde en ver kwamen de dringendste uitnodigingen.

De Wereldoorlog 1940-45 betekende voor hen geen onderbreking van hun activiteit, integendeel. Van af 1942 worden ze door de E. N. S. A. als het ware opgeëist en gaan ze op maandenlange tournee voor de gemobiliseerde strijdkrachten. Voor jong en oud was hun opwekkend en geestig poppenspel een vlucht uit de oorlogsobsessie, in de ware zin van het woord, daar ze voor soldaten speelden: een riem onder het hart. Ze schonken ontspanning zeker, maar ook kunst, zoals de Engelse balletdansers van de Old Vic ook een zeer bijzondere, hoogstaan-

de, verfijnde kunst schonken. Dit bleef niet onopgemerkt, want de C.E.M.A., later omgedoopt in de « Arts Council of Great Britain », zorgde er spoedig voor dat de artistieke inspanning van de Lanchesters naar verdienste beloond werd door opvoeringen in de tempels der meest authentieke kunst, de Koninklijke Schouwburgen van het Britse Rijk.

Een van hun topprestaties is einde 1946, aanvang 1947, de opvoering geweest van het « Amfiparnasso » van Orazio Vecchi te Londen. De muziek werd gezongen door de befaamde New English Singers onder de leiding van Mr Cuthbert Kelly. De komedie werd in het Italiaans nooit voluit geschreven, want ze behoort tot het repertorium van de Commedia del' Arte. De poppen door Waldo gesneden en aangekleed door zijn vrouw Muriel werden nagebootst naar de geestige houtsneden van de oorspronkelijke uitgave van het « Amfiparnasso » van 1597. Ze stellen de bekende personages van de Commedia voor : Pantalone, Pedrolino (ons Pierken), Isabella en Lucio, de geliefden, de Dottore Baloardo, Frulla, de Kapitein Cardone (de miles gloriosus), enz. Het ensemble met het Italiaans decor was een volmaakt oog- en oorgenot zowel voor de geleerde muzikliefhebbers als voor de kinderen, die de humor van het spel goed konden vatten. In het lichtere variété-genre is een der meest gegeerde houten « stars » : Carmenetta met haar gedanste liederen. Natuurlijk ontbreken de circusnummers niet, evenmin als de virtuoos op de vleugel en de typische Engelse clowns. Een der bekoorlijkste toversprookjes van hun repertorium is « the Great Clam » (de Reuzenoester), beter bekend onder de naam van het « Underwater Ballet », waarin een onvoorzichtige mooie Meermin bekneld geraakt tussen de schelpen van een Oester, waaruit ze verlost wordt door een olijke oude krab, die erin slaagt het boosaardige Weekdier tot lachen te brengen. Hoeft het gezegd dat de Engelse kinderen dol zijn op de poppen en het poppenspel van de Lanchesters? Met recht noemt men Waldo de moderne « Pied Piper », de Rattenvanger van Hameln.

Er blijft ons een wens over. Wanneer zullen we ook in ons land het genoeg hebben de grote Engelse poppenspelkunstenaar met zijn reizend poppenspel te begroeten? Het zou een door alle Belgische poppenspelliefhebbers gewaardeerde daad zijn van de « British Council » de mogelijkheid hiervan in overweging te willen nemen.

K.

Bondsleven.

Verbroederingsdag Oost- en Westvlaamse Folkloristen.

Op Zondag, 6 Juni greep te Gent de Verbroederingsdag plaats van de West- en Oostvlaamse Folkloristen. Hij is prachtig geslaagd, en liet bij alle deelnemers een prettige indruk na. Onder leiding van hun ondervoorzitter, de heer Hervé Stalpaert, waren de Westvlamingen met een mooie verteenwoordiging, waaronder meerdere dames opgekomen. Vermelden we o. m. Mej. Aug. Cafmeyer, de heren Leon Defraye, Pollet, H. Levecque, A. Schouteet, Jan Schepens, C. Leegenhoek, J. Van Brabant, en andere meer.

Om 10 uur werden de Westvlaamse gasten en de Oostvlaamse leden in het **museum van Folklore**, door Schepen Vermeulen, in volgende bewoordingen verwelkomd :

DAMES EN HEREN,

Als Voorzitter van de Beheercommissie van het Museum voor Folklore is het mij een oprecht genoegen U allen hier vandaag bij deze eerste verbroederingsdag tussen Oost- en Westvlaamse Folkloristen te kunnen toeroepen: Welkom in ons Museum. U vooral, Westvlaamse vrienden en broeders in de Folklore. Ik zeg « Westvlaamse vrienden ». Immers, ik denk dat we gerust mogen zeggen dat we hier al weer eens voor de spreekwoordelijke uitzondering op den regel staan en dus mogen zeggen — tegen het spreekwoord in — « Onbekend en toch bemind », alhoewel de meesten onder U, voor 't oogenblik althans, nog onbekenden zijn en ook zo wederkerig van onzen kant, toch weten we alvast van u dit eene, dat u zoowel als wij bezielde zijt met eenzelfde liefde tot ons bloedeigen volk, dat wij allen, met dezelfde belangstelling de uitingen nagaan van dit volk in zijn dagelijkse handel en wandel, in zijn vreugden en in zijn feestvieringen, dat we het volgen zoowel bij ramp als bij ziekte en tegenspoed, in zijn strijd om het bestaan van elke dag, dat we ons ten slotte met eenzelfde overgave buigen over zijn ziel en ons oor te luisteren leggen op het kloppen van zijn hart. En waar derwijze menschen in liefde zijn vereend, is de vriendschap vanzelfsprekend.

En zelfs meer, we zijn toch van dezelfde familie. En is het ons derhalve niet geoorloofd, met volle recht en reden, een bekend slagwoord ietwat te wijzigen en met nadruk toepassen en zeggen: « Oost en West ne sont que des prénoms, Flamands est notre nom de famille ! ». Meer woorden zullen er wel niet nodig zijn om diets te maken hoe blijde en verheugd we zijn om deze dag van verbroedering, samenkomst en nadere kennismaking. Het worden schone en vruchtdragende uren.

Dat u de werkzaamheden van deze dag hebt willen inzetten met een bezoek aan ons Museum, stemt ons even dankbaar. Kijk, om in de familieatmosfeer te blijven, als bij onze menschen hooggeschat bezoek komt dan gebeurt dat, of begint dat ten minste, in een speciaal daartoe gereserveerde kamer van het huis, een kamer waar-

voor men soms een schools woord gebruikt dat, voor zoover ik weet, niet in de gebruikelijke woordenschat van onze Vlamingen voorkomt, maar dat, in dit geval althans, toch wel juist van pas is, namelijk in de pronkkamer.

Wel, Dames en Heren, hier zijt u in de pronkkamer van onze Bond waar wij al onze overgeërfde schatten, die wij met alle nodige, schone zorg willen in ere houden en bewaren, tot onze vreugde en ook tot die, hoop ik, van velen onder onze medeburgers hebben bijeengebracht en te pronk gezet, en die we u, naar 'k vermeen met rechtmatige trots, zullen mogen tonen. Onze trouwe conservator, de Heer J. Boes, zal u met genoeg en met kennis van zaken onmiddellijk rondleiden en de nodige toelichting verschaffen.

Maar laat mij eerst, in enkele woorden, het ontstaan van ons Museum schetsen. Onze Bond zelve werd op 2 Mei 1926 gesticht en reeds op 24 Oktober daaropvolgend werd besloten een Museum op te richten. De ondernemende stichters — ikzelf was toen nog niet van de partij — hadden het geluk met hun initiatief op het gunstige moment te komen. Dit lokaal, de oude kerk van de geschoeide Paters Karmelieten, waar het Oudheidkundig Museum van de Stad was gevestigd geweest, was juist vrijgekomen (daar de verzamelingen naar de gebouwen der Bijloke waren overgebracht), en van het Stadsbestuur bekwamen zij de toelating om over het gebouw te beschikken en er hunne schatten onder te brengen om er een « Museum van Folklore » te stichten. Al waren sommige collecties hier bestendig opgeborgen, was het toch in de beginne geen permanent museum dat tot stand kwam. Voor het zoover kwam, werden eerst in de jaren 1927, 1928 en 1929, gedurende de « Gentsche Feesten » tentoonstellingen ingericht, die slechts gedurende die dagen voor het publiek toegankelijk waren. De eerste tentoonstelling had een algemeen folkloristisch karakter, de twee volgende waren gespecialiseerd; de eene over het Volkstoneel (1928), de andere over de Begijnhoven (1929). Grepen deze drie genoemde hier plaats, de vierde tentoonstelling daarentegen, grootser nog van opzet, werd gehouden in het Feestpaleis in het park ter gelegenheid van de Eeuwfeestvieringen en de Floralieën van 1930.

Iedere van deze tentoonstellingen liet nochtans haar weerslag na in ons museum. En zoo dateeren verscheidene ensembles, die u hier zult zien, uit elk van die tentoonstellingen. Zoo is de boerenkeuken een overblijfsel van de eerste, de Begijnkamer stamt uit de tweede; 1930 liet ons de herberg en de bakkerswinkel na.

Na de nodige onderhandelingen met het Stadsbestuur, en nadat de herstellingen, die het gebouw dringend nodig had, waren verricht, kon op 16 Juli 1932 tot de plechtige opening van het permanent, steeds voor het publiek toegankelijk museum worden overgegaan. Door giften en ook door aankopen konden onze verzamelingen worden uitgebreid. En in dit verband, Dames en Heren, moet ik u vragen ons te willen verontschuldigen dat we u moeten ontvangen en een — op sommige plaatsen — ietwat ontredderd museum. U weet dat wij den laatsten tijd in Gent nogal van reuzen zijn gaan houden, en om in dezelfde lijn te blijven hebben wij de laatste dagen voor het museum een reuze-aanwinst gedaan, namelijk de aankoop, door de stad bekostigd, van de verzameling Van Thorenburg over likeurstokerij en wijnhandel; een zeer benijdenswaardige vermeerdering van ons bezit. Maar ze moet worden opgesteld en staat dus links en rechts opgestapeld.

Dames en Heren, Oost-West, thuis best. Ik sluit met den wens dat Oost zoowel als West zich onmiddellijk in ons Museum thuis en ook best zal gevoelen.

Hierna begon onder de deskundige leiding van de Heer Boes een rondgang door het Museum. Maar de tijd drong, want om

elf uur had in de zaal van het Stadsarchief, die reeds toen wij er aan kwamen, voor een groot part door belangstellenden was gevuld de **Academische zitting** plaats. Voor een overvolle zaal werd door de Heer F. Van 'Es, Voorzitter van de Bond der Oostvlaamsche Folkloristen, de zitting voor geopend verklaard en door hem volgende welkomstgroet uitgesproken :

DAMES EN HEREN,

Aan allen hartelijk welkom op dit eerste verbroederingsfeest van de Oost- en Westvlaamse Folkloristen. Ik begroet hier in 't bijzonder de dames die zo talrijk opgekomen zijn dat men ook zou kunnen spreken van « verzusteringsfeest ».

Het zal wel de eerste maal zijn dat in ons land twee bonden van folkloristen samenkomen om te verbroederen, om samen enige gezellige uurtjes gewijd aan de wetenschap, die ons zo dierbaar is, te slijten, om nadere en betere kennis met elkaar te maken, kennis die ongetwijfeld in menig geval vruchtdragende gevolgen zal hebben. Want het is een feit dat wij, folkloristen, over het algemeen te weinig met elkaar in voeling komen, veel te weinig belangstelling voor elkaars werk betonen, te weinig elkaar steunen. Ieder werkt op zijn eentje, in zijn hoekje, zonder kennis dikwijls van het werk van anderen die dezelfde onderwerpen bestuderen, wat soms voor nadelig gevolg heeft dat jarenlange navorsingen en arbeid nutteloos zijn geweest, omdat een andere U voor was in het publiceren van een verhandeling over hetzelfde onderwerp, ofwel dat door de uitgave van twee of meer afzonderlijke werken over een zelfde studieobject niet de volledige of positieve resultaten bereikt werden, die wel door samenwerking zouden bekomen zijn.

Op zoo'n verbroederingsfeest heerst ook niet die voornaamheid, stijfheid, ja, ik zou bijna zeggen die terughoudendheid, eigen aan een Kongres, maar alles gaat er gezelliger, vriendelijker, ja... broederlijker toe; het ernstige gaat er gepaard met het jolige, heel in de geest van onze eigen Vlaamse volksaard.

Het initiatief van dit verbroederingsfeest gaat uit van de Westvlamingen, die nochtans zo chic geweest zijn ons niet ons eerstgeboorterecht te willen ontnemen en ons de eer gelaten hebben het eerste feest in te richten, dat laten wij hopen nog door menig ander zal gevolgd worden, zodat tussen Oost en West een wisselwerking zou ontstaan, die zonder twijfel de Vlaamse folklore ten goede zou komen.

Wij, Oostvlaamse folkloristen, stellen veel belang in Uw werkzaamheden. Waren wij niet een beetje de peters bij de geboorte en de doop van Uw bond? Wij weten dat U met tal van moeilijkheden te strijden hebt, dat Uw werking door allerlei omstandigheden gestremd werd en nog wordt, dat de oorlogsgebeurtenissen b.v. U beroofd hebben van de lokalen, waarin Uw museum was ondergebracht, en de verzameling ervan hebben verspreid. Gelukkig vernemen wij dat binnenkort U weer zult mogen beschikken over vermelde lokalen en dat het Westvlaamse folklore-museum eerlang, gedeeltelijk althans, weder toegankelijk zal zijn voor het publiek. Indien ik U een raad geven mag, laat deze

heropening gepaard gaan met een tentoonstelling. Dit laat toe tal van voorwerpen in bruikleen te ontvangen en op lenen volgt gewoonlijk schenken.

West-Vlaanderen is op folkloristisch gebied nog een interessanter streek dan Oost-Vlaanderen, maar ook daar, vooral langs de kust en in het Zuid-Oosten zijn al veel eigenaardigheden en gebruiken verloren gegaan door het slopingswerk van de alles nivelerende moderne tijd. Doch «noblesse oblige» en de gouw van Guido Gezelle en deken Debo, van «Rond den Heerd» en «Biekorf» mag niet ten achter blijven op de andere Vlaamse provinciën, wat de studie der volkstaal, der volksgebruiken en -gewoonten en het verzamelen, optekenen of bewaren van alles wat met deze gebruiken en gewoonten in verband staat, betreft.

In alle geval wij, Oostvlamingen, wenschen U het beste toe en zijn steeds bereid uit al onze krachten U desgevallend te helpen, alhoewel wij weten dat U, Westvlamingen, mans genoeg zijt om Uw eigen slag te slaan en keikopachtig voort te werken tot meerder groei en bloei van Uw bond en tot de verwezenlijking van Uw doel: de studie en het behoud van eigen zeden en eigen aard.

Wie zijn volk kent, bemint het en wie zijn volk liefheeft zal ook best begrijpen dat ieder rechtgeaarde vreemdeling hetzelfde gevoel koestert, wat slechts een aanleiding en een waarborg kan zijn voor betere verstandhouding onder de enkelingen en onder de volkeren en aldus de vrede kan bevorderen. De beoefening der folklore als bevorderingsagent van de wereldvrede, ziedaar een onderwerp dat waardig is bestudeerd te worden door de U.N.E.S.C.O.

Om op praktische wijze het aangename en het nuttige te paren, zou ik bij gelegenheid van dit verbroederingsfeest een paar punten van samenwerking tussen onze beide bonden willen toelichten.

Zoals U weet werden reeds in Oost-Vlaanderen verschillende folkloristische onderzoeken door bemiddeling van het Provinciaal Bestuur ingericht, o.a. over de Kinderheiligen St. Niklaas, St. Maarten en Sinte Greef, over de St. Jans- en St. Pietersvuren, over de locale kermessen, over de uithangborden. De vragenlijsten werden door onze bond opgemaakt en door het Provinciaal Bestuur aan de gemeentebesturen gezonden, die zich natuurlijk administratief verplicht voelden ze te beantwoorden. Zo wordt, voor één provincie, volledigheid bereikt, voor zover deze te bereiken is. Maar welke prachtige resultaten zouden niet bekomen worden, indien door de samenwerking van de provinciale bonden alle provinciale besturen van het Vlaamse land konden genoot worden dergelijke enquêtes in te richten! Daar de Nationale Commissie voor Folklore haar leidende taak niet vervult en spijtig genoeg, maar pas sedert 29 Mei jl. drie jaar na het eindigen van de oorlog dus, haar werkzaamheden schijnt te willen hernemen, zouden de provinciale organismen in trouwe samenwerking alle navorsingen, welke met de wetenschap der folklore in verband staan, moeten voortzetten en aanmoedigen.

Ook samenwerking bij de inrichting van folkloristische musea en tentoonstellingen, met leen of ruil van voorwerpen en verzamelingen, zoals dit heden gebeurt bij kunsttentoonstellingen b.v., ware zeker geboden en zonder twijfel vruchtdragend. Een plan in dat verband diende zo spoedig mogelijk opgemaakt.

Wij eindigen met nogmaals onze zustervereniging het beste toe te wenschen en met de hoop in de hechtste verstandhouding met haar samen te kunnen werken tot hoger bloei van de studie der Vlaamse folklore.

Namens de Westvlaamsche Folkloristen, werd hierop in korte woorden door de Heer Hervé Stalpaert pittig en gevat geantwoord. Hij dankt de Oostvlaamsche Bond omdat zoo spontaan en gul onmiddellijk door hem werd ingegaan op het voorstel dat van Westvlaanderen kwam om een verbroederingsdag te houden en verhoopt dat dit de inzet moge wezen van nog vele dergelijke bijeenkomsten.

Door de Heer Voorzitter Van Es werd toen medegedeeld dat aan al de Westvlaamse deelnemers als blijvende herinnering aan deze dag, dank zij de vrijgevigheid van kunstenaar Van Houcke, een ets geschonken wordt, en voorstellend het Sint Rochus Kapelleke in de cité in de Sasschevaartstraat. Met dankbaar applaus werd de Heer Van Houcke, in de zaal aanwezig, begroet.

Daarna hield Prof. Dr Paul De Keyser, erevoorzitter van den Bond een grondig en bevattelijk behandeld, zeer gedocumenteerde en met tal van pittige moppen en leugenvertelsels geïllustreerde lezing over « Het Liegen in de Folklore ».

Prof. P. De Keyser toonde door talrijke geestige voorbeelden aan dat de leugen zo oud is als de mens. Hij onderzocht achtereenvolgens het liegen in de volksgebruiken en in de spreekwoorden en de verklaringen, die men ervan gegeven heeft. Bij het liegen is het nodig een aantal schakeringen te onderscheiden. Hij houdt zich vooral bezig met het liegen uit tijdverdrijf, als amusement of ontspanning en toont de grote rol aan die het liegen speelt in de volksvertelling en het volkslied. Het heeft meesterwerken geïnspireerd, zoals « Don Quichotte », en een eigen genre geschapen, zoals de « Avonturen van de Baron von Münchhausen ». Hij verhaalt van wedstrijden in het liegen, die nog omstreeks 1925 te Wichelen en te Schoonaarde plaats hadden als volksvermaak. Hij geeft enkele voorbeelden van het liegen bij volksspelen, in 't bijzonder bij het kaartspel. Spreker haalt uitvoerig voorbeelden aan van leugengedichten uit de oud-vlaamse letterkunde van de 16^e eeuw aan, nl. een Gents refrein van 1565 : « Tes warachtich. ic hebt ghesien » en trekt een parallel met de schilderijen van Hieronymus Bos en Pieter Breughel. Uit de 19^e eeuwse folklore ontleedt hij Gentse en Brusselse leugenliederen en de zogenaamde « Peerdenpaternoster » van Wannes Raps. Hij behandelt ten slotte het pædagogisch aspect van de folkloristische leugenliteratuur en besluit dat die volksletterkunde uiteindelijk ten goede komt aan de mens, die in het leven een onontbeerlijke zin voor humor wil verwerven. Hij betoogt dat zin voor humor cultuurmensen van barbaren onderscheidt en dat dit voor folkloristen vanzelfsprekend is.

Voorzitter Van Es dankt gepast de spreker en nodigde de deelnemers uit nu ook den inwendigen mensch te gaan versterken. Op het **democratisch eetmaal** — Gentsche stoverij — in de stemmige zaal van het Sint Jorishof opgediend, ontbrak het niet aan de gewenste, gezellige atmosfeer. Folkloristische liederen uit Brugge en Sint Michiels werden door Meijuffer Cafmeyer gezongen, ere-inspecteur De Coster droeg een paar pittige gedichten voor van den Gentenaar Aug. Hendrixx, tafelreden werden uitgesproken door de HH. Van Es en Jan Schepens, en ware het niet geweest dat het « Spelleke » de deelnemers stipt op uur verwachtte, er zou stellig niet zoo vroeg zijn opgebroken, want de stemming was er volop.

Om 3 uur dan nam de vertoning van het poppenspel in het Museum voor Folklore een aanvang. Ook hier was er de nodige atmosfeer, niet het minst omdat zoveel kinderen reeds ongedurig zaten te wachten tot het doek zou opengaan en «Pierken », hun held, zou verschijnen. « Blauwbaard » stond op de affiche. Grootte zoowel als kleine kinderen — en de eerste blijkbaar niet het minst — hebben met gespannen, geamuseerde aandacht het tragische gebeuren, onderlijnd of beter doorbroken door de tallooze, kostelijke zetten van Pierken — die zich zoowel als de andere spelers heeft overtroffen — gevolgd. De toehoorders bleken opgetogen en van het spel te hebben genoten.

Daarna werd door de deelnemers een bezoek gebracht aan de gildekamer en aan het Museum van het **Gilde van Sint Joris** met den edelen kruisboog. Ze werden er opgewacht door de Deken van het Gilde, de Heer Cooremans, verschillende leden van den Eed, de HH. Böss, Karel Coppejans en ook door de Koning, de Heer De Visscher. Deken Cooremans gaf enkele inlichtingen over ontstaan en leven van het gilde en leidde toen de bezoekers rond in het zeer interessant en rijk museum dat het kostbaar bezit is van het gilde, waarna ze nog een boogschieting met den kruisboog konden bijwonen.

Dit bezoek heeft op de genodigden een zeer diepen en gunstigen indruk nagelaten; het guldenboek van het gilde werd geteekend en een « pintje dek » met de harde mastelle er smake-lijk verorberd.

Na nog een tijd in gezellige kout te hebben doorgebracht — sommigen bekeken nog even het pand en het karakteristieke Patershol — bleek dat de tijd van vertrek was aangebroken; na

wederzijdse dank- en tot weerzienswoorden, werd in de beste stemming van mekaar afscheid genomen met de vaste belofte de verbroederingsdag niet tot een unicum in de annalen van de beide verenigingen te laten verworden.

Want, na den dezen, komen er nog !

BOEKBESPREKING.

CELIS, Pr. (Gabriël). — *Kapel en Beeld in Europa. Jubileumnummer van « De Vrienden der H. Maagd », Molenaarstraat, 38, Gent, 1948, 20 blz., geïllustreerd. Prijs : 20 fr.*

In deze beknopte studie, uitgegeven bij gelegenheid van het vijf en twintigjarig bestaan van de bond : « De Vrienden van de H. Maagd », die zich onledig houdt met het helpen herstellen en oprichten van de veldkapelletjes en volksheiligdommen in ons land, handelt S. eerst over de oorsprong van het gebruik kapelletjes of kruisen langs de wegen en in het veld, aan de gevels van huizen of aan de bomen op te richten, dan gaat hij over tot de verschillende soorten, naar de vorm, van volksheiligdommen : stenen kapelletjes, boomkapelletjes, de gevel- en hoekbeelden, de kruisen, waaronder het eigenaardige Bildstocktype, om dan ten laatste te onderzoeken hoe in de verschillende Europese landen : Italië, Frankrijk vooral, Spanje, Portugal, Luxemburg en Holland, Duitsland, Polen, Litauen, met zijn zeer eigenaardige kruisen, Rusland en de Balkanstaten deze volksheiligdommen er uitzien. Uit dit vluchtig onderzoek blijkt de waarheid van de volgende woorden van P. Gruyer in zijn « Calvaires bretons », die S. als passend motto van zijn studie gekozen heeft : « Les calvaires et les chapelles qu'on rencontre le long des routes en pays chrétiens, tiennent une place spéciale dans l'histoire de l'art religieux des différents pays : ils présentent par la forme la marque morale du peuple qui les éleva ». Negentien klare afbeeldingen van kapelletjes en kruisen verduidelijken de tekst. Met één woord : een zeer interessante bijdrage tot de studie van de volksdevotie. F. V. ES.

Zanten.

Laat U niet beetnemen !

Een teller voor de volkstelling gaat van huis tot huis er kennis van geven dat hij, indien de bewoners zelf de formulieren niet kunnen invullen, het wel zal doen voor hen.

In een huis, waar twee oude mensen wonen, krijgt hij het volgend antwoord :

« Ge moet nie were komen, menere, wên tot hiertoe nog nievers in geweest, en, we zijn niet van zin ons te laten inschrijven ».

Tableau !

Gehoord te Evergem in Januari '48.